

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

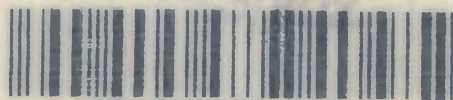
INSTYTUT BADAŃ STRATEGICZNO-OBRONNYCH

Julian KACZMAREK

WYBRANE ASPEKTY MIEJSCA I ROLI
SIŁ ZBROJNYCH POLSKI LUDOWEJ
W SYSTEMIE OBRONNYM
PAŃSTW SOCJALISTYCZNYCH

2

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S / 902

05-001173-002-0

WARSZAWA

1985

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

INSTYTUT BADAŃ STRATEGICZNO-OBRONNYCH

Julian KACZMAREK

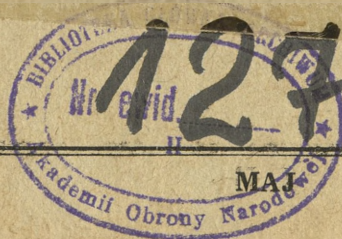
WYBRANE ASPEKTY MIEJSCA I ROLI
SIŁ ZBROJNYCH POLSKI LUDOWEJ
W SYSTEMIE OBRONNYM
PAŃSTW SOCJALISTYCZNYCH

2

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/902

05-001173-002-0

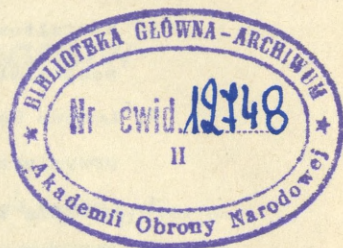

WARSZAWA

1985

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im. gen. broni K. Swierczewskiego

INSTYTUT BADAŃ STRATEGICZNO-OBRONNYCH

Julian KACZMAREK

WYBRANE ASPEKTY MIEJSCA I ROLI SIŁ ZBROJNYCH POLSKI LUDOWEJ
W SYSTEMIE OBRONNYM PAŃSTW SOCJALISTYCZNYCH

2

WARSZAWA

Ma j

1985 r.

TRESC:

1. Wprowadzenie	135
1. Kształtowanie się systemu obronnego państw socjalistycznych w Europie	138
2. Ludowe Wojsko Polskie w systemie bilateralnych przymierzy obronnych państw socjalistycznych	144
3. Ludowe Wojsko Polskie w wielostronnym sojuszu obronnym europejskich państw wspólnoty socjali- stycznej	148
4. Ludowe Wojsko Polskie w dobie kryzysu społeczno- gospodarczego oraz imperialistycznej agresji propagandowej	151
Przypisy	155

Wybrane aspekty miejsca i roli Sił Zbrojnych Polski Ludowej w systemie obronnym państw socjalistycznych

Ludowe Wojsko Polskie jest zbrojnym ramieniem socjalistycznego państwa, ściślej - wyspecjalizowanym organem przeznaczonym do prowadzenia walki zbrojnej w ramach realizacji politycznych celów państwa. Prowadzenie walki zbrojnej stanowi przy tym powinność wynikającą z zewnętrznej i wewnętrznej funkcji wojska.

Wielostronne wysiłki ludowego Wojska Polskiego od 40 lat, a więc od chwili utworzenia jego załóżek na bratniej ziemi radzieckiej, są niezmiennie kierowane przede wszystkim na realizację zadań wynikających z funkcji zewnętrznej.

W latach II wojny światowej, od wiosny 1943 r. do wiosny 1945 r., fundamentalnym zadaniem związków taktycznych i operacyjnych ludowego Wojska Polskiego była walka o wyzwolenie kraju spod okupacji hitlerowskiej, ustanowienie ładu demokratycznego w nowych granicach ludowego państwa oraz wniesienie militarnego wkładu do całkowitego rozgromienia hitlerowskiej Rzeszy. Zadanie to realizowano w ścisłym współdziałaniu z Armią Radziecką.

Od zakończenia II wojny światowej w Europie główne zadanie Sił Zbrojnych PRL polega na utrzymywaniu wysokiej zdolności i stałej gotowości do prowadzenia walki zbrojnej w celu zapewnienia socjalistycznemu państwu bezpieczeństwa zewnętrznego. Nadrzędnymi racjami tej walki są: obrona narodowej niepodległości, politycznej suwerenności i terytorialnej integralności ludowej Ojczyzny.

Zadania wynikające z funkcji wewnętrznej ludowe siły zbrojne realizują tylko w warunkach szczególnych, to znaczy w przypadku bezpośredniego zagrożenia socjalizmu od wewnątrz.

W kontekście wymienionych funkcji i zadań trzeba podkreślić rolę i znaczenie procesu szkolenia i wychowania ideowo-politycznego żołnierzy. Ich efektami są m.in. wierność złożonej przysiędze, uznanie zasad socjalizmu i patriotyczne rozumienie racji stanu socjalistycznego państwa. Wartości te, w połączeniu ze sprawnością bojową wojska, tworzą - nawet bez użycia siły - skuteczną zaporę dla wroga wewnętrznego, stanowią zarazem ostrzeżenie dla ewentualnego agresora, a zatem pozwalają zapewnić socjalistycznemu państwu trwały fundament bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego.

W ramach ogólnych refleksji na temat powinności wojska należy stwierdzić, że wyspecjalizowany charakter naszych sił zbrojnych wcale nie oznacza, iż są one jedynym organem realizującym zadania związane z zapewnieniem państwu bezpieczeństwa. Potencjalne i rzeczywiste zagrożenie ze strony imperialistycznych mocarstw zachodnich oraz przewidywany charakter i przypuszczalny przebieg ewentualnej przyszłej wojny sprawiają, że potrzeby obronne są niezwykle rozległe i wymagają zaangażowania maksimum sił i środków. W konsekwencji obowiązki obronne muszą przenikać wszystkie dziedziny życia narodu i działalności państwa, tworząc zawnazsu przygotowany, kompleksowy i spójny system obronny kraju, w którym siły zbrojne stanowią element istotny, ale nie jedyny.

Niezwykle ważkim czynnikiem, potęgującym moc narodowego systemu obronnego, są układy sojusznicze, zawierane z zaprzyjaźnionymi państwami. Wielowiekowe dzieje takich przymierzy pozwalają stwierdzić, że dwu- i wielostronne układy między państwami składają się na system koalicyjny, który z reguły tworzy nową jakość, albowiem przyczynia się m.in. do pogłębienia współdziałania w wielu dziedzinach, koordynacji wielostronnych wysiłków wojennych, inspirowanie odpowiednie procesy unifikacyjne oraz integracyjne itp. W konsekwencji wielokrotnie wzrasta potencjał wojenny sprzymierzonych.

Głównym czynnikiem sprawczym usytuowania Polski w koalicyjnym systemie obronnym państw socjalistycznych stał się zapoczątkowany w latach II wojny światowej przez polską lewicę proces rewolucyjnych przeobrażeń społecznych oraz ściśle z nim związany przełom w stosunkach polsko-radzieckich. Przemiany w obu płaszczyznach oznaczały m.in. całkowitą reorientację sojuszu państwa polskiego. Władza ludowa, wyciągając wnioski z najnowszej historii narodu polskiego, zastąpiła nieskuteczne koalicje II Rzeczypospolitej z mocarstwami zachodnimi trwałym sojuszem z Krajem Rad i innymi państwami socja-

listycznymi. System obronny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej należy zatem traktować również jako jeden z podsystemów systemu obronnego państw socjalistycznych - sygnatariuszy Układu Warszawskiego, w którego umacnianiu kraj nasz - stosownie do swego położenia geograficznego w europejskim teatrze wojny oraz posiadanych zasobów - bierze aktywny udział.

W 40 rocznicę powstania ludowego Wojska Polskiego z dumą możemy powiedzieć, że pierwsze jednostki naszych sił zbrojnych odegrały doniosłą rolę w procesie zasadniczego przekształcenia polsko-radzieckich stosunków. Świadectwem tej prawdy historycznej jest fakt, że zrodzone w latach II wojny światowej i w walce ze wspólnym wrogiem braterstwo broni żołnierzy polskich i radzieckich w decydujący sposób przyczyniło się do zacieśnienia ideowej więzi między partiami marksistowsko-leninowskimi, do zapoczątkowania procesu umacniania się przyjaźni między bratnimi narodami, do ustanowienia dobrosąsiedzkich stosunków między zrodzonym w ogniu wojny ludowym państwem polskim i pierwszym w świecie państwem socjalistycznym.

Historia polsko-radzieckiego sojuszu polityczno-wojskowego liczy już zatem 40 lat. Dostatecznie długi to okres, aby można było stwierdzić, że ten sojusz z powodzeniem zdał surowy egzamin dziejowy, że Polska Ludowa, jej system obronny, a w jego ramach siły zbrojne były, są i pozostaną wiarygodnym sojusznikiem Kraju Rad i wspólnoty państw socjalistycznych. W całej rozciągłości potwierdziły to trudne dla Polski lata 1980-1983.

Problematyka dotycząca udziału Sił Zbrojnych PRL w systemie obronnym państw socjalistycznych jest bardzo obszerna i wieloaspektowa. Problematyka ta - co starałem się przedstawić - stanowi integralną część ogólniejszego tematu, jakim jest uczestnictwo jej systemu obronnego w systemie obronnym państw socjalistycznych. Obydwa tematy stanowią przedmiot zainteresowania ASG WP. Jednakże obecny stan badań i uzyskane dotychczas rezultaty są na razie zbyt skromne, aby już można je szeroko upowszechniać. Stąd też treścią niniejszego opracowania uczyniono jedynie wybrane aspekty miejsca i roli ludowego Wojska Polskiego jako podsystemu w systemie obronnym państw socjalistycznych.

Należy dodać, że temat opracowania jednoznacznie sugeruje, iż rozważania dotyczące ludowego Wojska Polskiego winny być rozpatrywane na tle i w ścisłym powiązaniu z najważniejszymi wydarzeniami

i zjawiskami współczesności, zarówno w wymiarze narodowym, jak i międzynarodowym. W związku z tym przyjęto następujący układ rzeczowy rozważań, który (oprócz wstępu i zakończenia) obejmuje cztery zasadnicze bloki problemowe: 1) kształtowanie się systemu obronnego państw socjalistycznych w Europie; 2) ludowe Wojsko Polskie w systemie bilateralnych przymlerzy obronnych państw socjalistycznych; 3) ludowe Wojsko Polskie w wielostronnym sojuszu obronnym europejskich państw wspólnoty socjalistycznej; 4) ludowe Wojsko Polskie w warunkach imperialistycznej agresji propagandowej przeciwko ludowemu państwu polskiemu, w dobie wewnętrznego kryzysu społeczno-gospodarczego.

Ograniczone ramy niniejszego opracowania pozwalają jedynie na zarysowe i syntetyczne potraktowanie treści przedstawionej problematyki. Określony wpływ na treść rozważań wywiera również to, że wiele zagadnień narodowego systemu obronnego i całej wspólnoty socjalistycznej ma charakter niejawni.

I. Kształtowanie się systemu obronnego państw socjalistycznych w Europie

Powstanie systemu obronnego państw socjalistycznych nastąpiło po II wojnie światowej. Rozważając genezę tego historycznego zjawiska należy wskazać na dwa zasadnicze i wzajemnie współzależne czynniki.

Pierwszy czynnik, niejako wewnętrzny, wiąże się ściśle z ustrojowo-politycznymi przemianami w tych państwach europejskich, które w latach II wojny światowej i bezpośrednio po jej zakończeniu wkroczyły na drogę socjalistycznego rozwoju. Powstanie państw socjalistycznych stanowiło zatem nieodzowny warunek ukształtowania się ich koalicyjnego systemu obronnego. Fundamentalne znaczenie w procesie przemian ustrojowych w płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i wojskowej, miała i nadal posiada ideowa jedność oraz pomoc braterska, wzajemnie korzystna współpraca partii i państw socjalistycznych w układzie bilateralnym i wielostronnym, a więc w ramach międzynarodowej wspólnoty, której ostoją był, jest i pozostanie Związek Radziecki jako socjalistyczne mocarstwo.

Drugi czynnik, ewidentnie zewnętrzny i zupełnie niezależny od politycznych i strategicznych celów państw socjalistycznych, to stale potęgujące się zagrożenie realnego socjalizmu ze strony światowego

imperializmu, reprezentowanego przede wszystkim przez administrację Stanów Zjednoczonych AP i rządy europejskich mocarstw zachodnich.

Wszelchstronnie rozważając ostatni z wymienionych czynników należy podkreślić, że nie tylko powstanie systemu obronnego państw socjalistycznych, lecz także wielkość wysiłków związanych z koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa zewnętrznego poszczególnych państw i całej wspólnoty socjalistycznej, była i jest funkcją procesu narastania imperialistycznego zagrożenia.

Proces ten ma swoją długą, bo liczącą już ponad 65 lat, historię. Dowodnie świadczy o tym fakt, że dążenia światowego imperializmu do zniszczenia realnego socjalizmu trwają nieprzerwanie od 1917 r., to jest od chwili zwycięstwa w Rosji Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej i utworzenia, jeszcze w trakcie jej trwania, pierwszego w historii ludzkości państwa socjalistycznego. W latach II wojny światowej antykomunizm i antyradzieckość, nawet w obliczu śmiertelnego niebezpieczeństwa dla całego świata ze strony faszyzmu, kształtowały nieufność mocarstw zachodnich wobec ZSRR i tym samym wywierały niekorzystny wpływ na stosunki sprzymierzonych w łonie koalicji antyhitlerowskiej. Już w końcowej fazie wojny, a zwłaszcza po jej zakończeniu, nieufność przybrała kształt nie tajonej wrogości, nie tylko w stosunku do Związku Radzieckiego, lecz także wobec takich zjawisk historycznych, jak zwycięstwo idei socjalizmu w wielu krajach, wzrost wpływów lewicy społecznej i ożywienie ruchów narodowowyzwoleńczych na całym świecie.

Od chwili zakończenia II wojny światowej aż po dzień dzisiejszy sily imperialistyczne kamuflują aktywizację walki ze wspólnotą państw socjalistycznych rżekomą koniecznością "obrony wolnego świata przed czerwonym niebezpieczeństwem". W rzeczywistości sily te intensyfikują przygotowania do zniszczenia państw socjalistycznych, a zarazem usiłują przeciwdziałać obiektywnym procesom rozwoju społecznego w makroskali współczesnego świata.

Główną rolę w tych usiłowaniach odgrywają Stany Zjednoczone AP, które nie tylko stały się hegemonem świata kapitalistycznego, lecz także uzurpują sobie prawo dominacji na całym globie ziemskim. Stąd też główną cechą zarówno polityki, jak i strategii wojennej USA jest ich globalny charakter. W dziedzinie strategii wojennej szczególną wymowę mają amerykańskie wysiłki zmierzające do rozbudowy baz wojskowych na obcych terytoriach oraz montowanie militarnych paktów (NATO, ANZUS, SEATO, CENTO), skierowanych przeciwko Związkowi Radzieckiemu i państwom socjalistycznym, ale także zapewniających Stanom

Zjednoczonym polityczną i militarną obecność w dowolnej części świata wyłącznie w celach Imperialistycznych. Wymienić wystarczy tylko takie ich przejawy, jak dążenie do zapewnienia sobie dostępu do źródeł surowców, podejmowanie licznych prób uzależnienia innych państw czy też wywieranie brutalnej nieraz presji na sojuszników, aby aktywnie włączali się do walki przeciwko państwu socjalistycznym, a także przeciwko ruchom narodowyzwoleniczym. Polityczną i militarną obecność USA na wszystkich niemal kontynentach, morzach i oceanach dowodnie odzwierciedlają przykłady amerykańskiego zaangażowania w licznych współczesnych napięciach i konfliktach różnej natury, jakie obecnie mają miejsce na Bliskim Wschodzie (Liban), w Afryce (Czad) i Ameryce Środkowej (Nikaragua, Salwador, Gwatemala).

W globalnej polityce i strategii wojennej USA szczególnie doniosłe znaczenie ma kontynent europejski. Tu bowiem główne państwa kapitalistyczne bezpośrednio sąsiadują z europejską wspólnotą socjalistyczną. W konsekwencji tu właśnie ukształtował się najdłuższy lądowy odcinek frontu styczności przeciwstawnych światów - socjalizmu i kapitalizmu. W ślad za tym Europa stała się obszarem nagromadzenia wyjątkowo dużych sił i środków walki zbrojnej, co powoduje, że w każdej chwili może stać się głównym teatrem wojny sił imperialistycznych przeciwko ZSRR i państwom socjalistycznym.

Należy podkreślić, że podstawowym instrumentem militarnych przygotowań do nowej wojny w Europie jest Organizacja Paktu Północnego Atlantyku - NATO. Utworzenie w 1949 r. tego agresywnego paktu zapewniło Stanom Zjednoczonym trwałą dominację w Europie Zachodniej, a Republice Federalnej Niemiec otworzyło drogę do odbudowy potencjału gospodarczego i militarnego oraz do uaktywnienia się reakcyjnych i konserwatywnych sił politycznych, reprezentujących dążenia odwetowe i propagujących konieczność rewizji postanowień podjętych po 1945 r. przez przedstawicieli narodów ZSRR, USA i Wielkiej Brytanii w czasie konferencji w Jaltcie i Poczdamie. Z biegiem lat Niemcy Zachodnie stały się głównym partnerem USA w Europie, a Bundeswehra - główną siłą uderzeniową NATO. Trzeba podkreślić, że zachodnioniemiecki rewizjonizm jest skierowany przede wszystkim przeciwko PRL i CSRS.

Przygotowania państw NATO do nowej wojny w Europie, mimo wielu sprzeczności i kontrowersji dzielących kapitalistycznych sojuszników, w istocie stanowią organiczny element amerykańskiej polityki i strategii, których naczelnym imperatywem jest dążenie do wielostronnej konfrontacji z ZSRR i państwami socjalistycznymi.

Służy temu powrót do reguł "zimnej wojny" na arenie międzynarodowej, liczne próby uaktywnienia i zjednoczenia najbardziej konserwatywnych sił w imię "antykomunistycznej krucjaty" oraz wzmoczenie tempa wyścigu zbrojeń, zwłaszcza w dziedzinie broni rakietowo-jądrowej, w celu uzyskania militarnej przewagi nad wspólnotą państw socjalistycznych. Przykładem tej praktyki - brzemiennej w przyszłe skutki - są zaawansowane przygotowania do zainstalowania w Europie Zachodniej nowych amerykańskich rakiet jądrowych średniego zasięgu (Cruise i Pershing-2), które z Włoch, Wielkiej Brytanii czy RFN w ciągu kilku minut mogą dotrzeć do obiektów położonych w głębi ZSRR. Jednocześnie trwa budowa w USA nowoczesnych międzykontynentalnych rakiet batalistycznych, wystrzeliwanych z obiektów podwodnych (Trident 2) i lądowych silosów - wyrzutni (MX); a także produkcja udoskonalonych rakiet "Minuteman 3" i ciężkich bombowców dalekiego zasięgu - nosicieli broni jądrowej.

Wszystko to dowodnie świadczy, że obecnie w strategii wojennej USA dominuje dążenie do jak najszybszego osiągnięcia zdolności i gotowości do pierwszego uderzenia jądrowego w celu sparaliżowania przedsięwzięć obronnych ZSRR i państw socjalistycznych i uzyskania początkowej przewagi militarnej, przesądzającej o dalszym przebiegu wojny.

Przedstawione refleksje skłaniają do sformułowania zasadniczego wniosku, że w warunkach niezwykle rozległych możliwości militarne-go wykorzystania osiągnięć myśli naukowo-technicznej, agresywność sił imperialistycznych stwarza stan zagrożenia nie tylko dla państw socjalistycznych, lecz także dla całej ludzkości, dla jej cywilizacyjnego rozwoju, a nawet biologicznego istnienia.

Niebezpieczeństwo imperialistycznej agresji zbrojnej sprawia, iż niezbywalnym prawem państw socjalistycznych jest podejmowanie odpowiednich wysiłków obronnych, skutecznie zapewniających im bezpieczeństwo zewnętrzne. Jest przy tym sprawą oczywistą, że czołową rolę w tych wysiłkach odgrywa Związek Radziecki, który wśród państw socjalistycznych dysponuje największym potencjałem gospodarczym, naukowo-technicznym i wojskowym.

W tej ostatniej dziedzinie szczególne znaczenie ma radziecka broń jądrowa. Od końca lat pięćdziesiątych XX wieku broń rakietowo-jądrowa stanowi główny element mocy obronnej ZSRR, skutecznie osłaniający terytorium i pokojową pracę narodów ZSRR i europejskich państw socjalistycznych. Paraliżuje ona również agresywne zamiary imperializmu, jest niezwykle ważnym czynnikiem kształtowania się równowagi sił militarnych między socjalizmem i imperializmem.

Imperialistyczne próby zachwiania tej równowagi i uzyskania przewagi nie pozostają bez zdecydowanego oporu państw socjalistycznych. W oświadczeniu rządu radzieckiego z końca maja 1983 r. na temat rokowań genewskich czytamy m.in., że w obliczu stałych dążeń administracji prezydenta Reagana do uzyskania przewagi militarnej "(...) Związek Radziecki został postawiony wobec konieczności podjęcia kontrposunięć dla umocnienia swojej obronności poprzez rozwijanie odpowiednich systemów strategicznych".¹ Wspomniane oświadczenie stwierdza ponadto, że pojawienie się w Europie Zachodniej rakiet manewrujących i "Pershing 2" "(...) zmusi ZSRR do zrewidowania podjętej przezeń w ubiegłym roku decyzji o jednostronnym moratorium na dalsze rozmieszczenie środków średniego zasięgu w strefie europejskiej. Powstałaby również konieczność przeprowadzenia w porozumieniu z pozostałymi państwami Układu Warszawskiego, także innych kroków dotyczących rozmieszczenia dodatkowych środków w celu stworzenia niezbędnej przeciwwagi dla rosnącego nagromadzenia w Europie amerykańskich środków jądrowych w wysuniętych bazach oraz zbrojeń nuklearnych innych państw NATO. Trzeba byłoby też podjąć, o czym niejednokrotnie uprzedzała strona radziecka, niezbędne kontrposunięcia dotyczące terytorium samych Stanów Zjednoczonych".²

Na razie w mocy pozostają wszystkie propozycje rządu radzieckiego dotyczące zarówno strategicznych zbrojeń nuklearnych, jak i zbrojeń jądrowych średniego zasięgu. Najbliższa przyszłość pokaże, jaka będzie odpowiedź mocarstw zachodnich, jaki ruch one uczynią, na bardzo wąskiej obecnie granicy pomiędzy wojną i pokojem.

Powstanie systemu obronnego państw socjalistycznych nie było rezultatem jednorazowego aktu, lecz długim i złożonym procesem stopniowego krystalizowania się odpowiednich zasad współdziałania oraz doskonalenia niezbędnych struktur politycznych i wojskowych.

W procesie stopniowego kształtowania się systemu obronnego państw socjalistycznych występują dwa zasadnicze okresy, różniące się przede wszystkim formalno-prawną podstawą polityczno-wojskowego współdziałania, przy zachowaniu ciągłości partnerskich stosunków oraz tożsamości ich charakteru i niezmienności generalnych celów. Okresy te obejmują lata 1945-1955 oraz 1955-1983.

Z punktu widzenia prawa międzynarodowego formalną podstawę systemu obronnego państw socjalistycznych w pierwszym z wymienionych okresów, to jest w latach 1945-1955, stanowiły dwustronne układy sojusznicze łączące poszczególne kraje. Układy te były zawierane

sukcesywnie, w miarę wkraczania państw Europy Środkowo-Wschodniej na drogę socjalistycznego rozwoju.

Dla bezpieczeństwa zewnętrznego każdego z tych państw najbardziej doniosłe znaczenie miał układ zawarty ze Związkiem Radzieckim - socjalistycznym mocarstwem, którego potęgą stanowiła gwarancję uzyskania wszechstronnej i skutecznej pomocy.

Wszystkie układy dwustronne, sojusznicze zostały zawarte w latach 1945-1949 na okres 20 lat, z możliwością ich przedłużenia o dalsze 20 lat, co też nastąpiło w latach 1965-1969. Ich prawno-dyplomatyczne formuły były niemal identyczne. Miały też jednakowe i bardzo wymowne miano - Układ o Przyjaźni, Współpracy i Wzajemnej Pomocy. Wszystkie zawierały klauzule dotyczące spraw ściśle wojskowych w kontekście wzajemnych zobowiązań i przedsięwzięć obronnych w wypadku wspólnego zagrożenia zewnętrznego.

Trzeba dodać, że suma dwustronnych układów stanowiła logiczny zbiór wzajemnie uzupełniających się elementów. Razem wzięte tworzyły one swoisty system obronny, w którym wiodącą rolę odgrywał ZSRR. W drugiej połowie lat czterdziestych system ten stał się ważnym elementem kształtowania się wspólnoty państw socjalistycznych, zwłaszcza po utworzeniu w styczniu 1949 r. Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej.

Zasadnicza zmiana formalno-prawnej podstawy polityczno-wojskowej współpracy państw socjalistycznych nastąpiła 14 maja 1955 r. z chwilą podpisania przez osiem europejskich państw socjalistycznych (Albania, Bułgaria, Czechosłowacja, NRD, PRL, Rumunia, Węgry, ZSRR) wielostronnego Układu o Przyjaźni, Współpracy i Wzajemnej Pomocy, określonego mianem Organizacji Układu Warszawskiego. W warunkach gwałtownego wzrostu stanu zagrożenia ze strony państw NATO, wśród których znalazła się Republika Federalna Niemiec, Układ Warszawski był nową i wyższą formą regionalnego i wielostronnego współdziałania państw zainteresowanych w bardziej skutecznym zapewnieniu bezpieczeństwa zewnętrznego zarówno własnych krajów, jak i całej wspólnoty socjalistycznej.

Powstanie Układu Warszawskiego stworzyło sprzyjające warunki dla zacieśnienia współpracy europejskich państw socjalistycznych. Jednocześnie układ ten zwielokrotnił ich wysiłki obronne, stwarzając kolegialne i wyspecjalizowane struktury polityczne (Dowódczy Komitet Polityczny) i wojskowe (m.in. Naczelne Dowództwo Zjednoczonych Sił Zbrojnych).

O celach i obronnym charakterze Układu Warszawskiego najdobitniej świadczy treść artykułu 4, w którym czytamy: "W przypadku napaści w Europie na jedno lub kilka Państw - Stron Układu, dokonanej przez jakiegokolwiek państwo lub grupę państw, każde Państwo - Strona Układu, realizując prawo do samoobrony indywidualnej lub zbiorowej, zgodnie z artykułem 51 Karty Narodów Zjednoczonych, udzieli państwu lub państwom, na które dokonana została taka napad, natychmiastowej pomocy, indywidualnie i w porozumieniu z innymi Państwami - Stronami Układu, wszelkimi środkami, jakie będzie uważało za niezbędne, włączając zastosowanie siły zbrojnej. Państwa - Strony Układu będą niezwłocznie konsultować się w sprawie wspólnych kroków, które należy podjąć w celu przywrócenia i utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa".³

Należy podkreślić, że Układ Warszawski zawarto na okres 20 lat. W ustalonym trybie i uzgodnionym terminie, to jest 3 czerwca 1975 r. żadne z państw - stron układu nie złożyło wypowiedzenia (poza Albaniją, która uczyniła to 15 stycznia 1968 r.). W tej sytuacji Układ Warszawski zachowuje moc obowiązującą do dnia 3 czerwca 1985 r.

W ramach ogólnej charakterystyki wielostronnego współdziałania obronnego państw socjalistycznych trzeba stwierdzić, że Układ Warszawski nie przekreślił ani nie pomniejszył znaczenia układów dwustronnych, które - jak już wspomniano - po 20 latach funkcjonowania zostały przedłużone o następne 20 lat, to znaczy do lat 1985-1989 (w zależności od pierwotnej daty podpisania układu między dwoma państwami).

II. Ludowe Wojsko Polskie w systemie bilateralnych przymierzy obronnych państw socjalistycznych

Początki uczestnictwa ludowego Wojska Polskiego w systemie dwustronnego współdziałania polityczno-wojskowego Polski i ZSRR sięgają okresu II wojny światowej. Trzeba jednak zaznaczyć, że do 22 lipca 1944 r. żadne formalne układy międzypaństwowe nie normowały zasad tego współdziałania. Od wiosny 1943 r. sankcjonowała je tylko idea socjalistycznego internacjonalizmu, stanowiąca źródło inspiracji dla partii komunistycznej i rządu radzieckiego, które udzieliły wszechstronnej pomocy Związkowi Patriotów Polskich w dziele utwo-

rzenia w ZSRR polskich formacji wojskowych i skierowania ich na front radziecko-niemiecki do walki o wyzwolenie kraju spod okupacji hitlerowskiej.

Konsekwentną realizacją socjalistycznego internacjonalizmu było też polityczne poparcie ZSRR udzielone inicjatywie państwowotwórczej polskiej lewicy rewolucyjnej (KRN, PPR, ZPP), która sprawiła, że 22 lipca 1944 r. powstał Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego - naczelny organ wykonawczy ludowej administracji państwowej na wyzwolonych obszarach wschodniej części Polski. Siłą zbrojną nowo powstałej władzy ludowej stanowiło ludowe Wojsko Polskie, utworzone z połączenia Armii Polskiej w ZSRR i partyzanckiej Armii Ludowej, walczącej w okupowanym kraju.

Oficjalne nawiązanie stosunków między państwowych nastąpiło 26 lipca 1944 r. Tego dnia Ludowy Komisariat Spraw Zagranicznych opublikował oświadczenie, w którym m.in. stwierdził, że rząd radziecki traktuje działania Armii Czerwonej na ziemiach polskich jako działania na terytorium suwerennego, przyjaznego i sojuszniczego państwa. Jednocześnie przedstawiciele rządu radzieckiego i PKWN podpisali w Moskwie układ w sprawie stosunków między dowództwem radzieckim i polską administracją. Układ ten przewidywał m.in. prawo PKWN do formowania narodowych sił zbrojnych i dysponowania nimi zgodnie z polską racją stanu. Zawierał też postanowienia dotyczące wspólnych działań armii polskich i radzieckich przeciwko III Rzeszy.

Wspomniany układ należy uznać za pierwszy w okresie wojny formalny akt dwustronnego sojuszu polityczno-wojskowego Polski Ludowej i Związku Radzieckiego. Trudno jest przecenić rolę i znaczenie tego układu, jeśli weźmie się pod uwagę jego wpływ na umocnienie pozycji władzy ludowej w kraju i na arenie międzynarodowej. W tej ostatniej dziedzinie niezmiernie doniosłą rolę odegrało utworzenie 1 stycznia 1945 r., na bazie PKWN, Rządu Tymczasowego. Ważnym rezultatem sojuszniczego współdziałania Armii Radzieckiej i ludowego Wojska Polskiego było wyzwolenie ziem polskich w nowych granicach państwowych oraz znaczący wkład operacyjnego rzutu sił zbrojnych Polski Ludowej w ostateczne zwycięstwo koalicji antyhitlerowskiej nad III Rzeszą. Należy dodać, jednostki ludowego Wojska Polskiego z powodzeniem wykonywały w czasie wojny ważne zadania operacyjne w ramach najsilniejszych zgrupowań wojsk radzieckich, działających na głównym, warszawsko-berlińskim kierunku strategicznym.

Z punktu widzenia prawa międzynarodowego pierwszym aktem dwustronnego sojuszu polityczno-wojskowego między Polską Ludową

I Związkiem Radzieckim był Układ o Przyjaźni, Współpracy i Wzajemnej Pomocy podpisany w dniu 21 kwietnia 1945 r. z ważnością na lat dwadzieścia, to jest do 1965 r. Należy podkreślić, że zawarcie zarówno układu z 26 lipca 1944 r., jak i układu z 21 kwietnia 1945 r. wynikało przede wszystkim z potrzeb wojny i było uwarunkowane głównie względami wyzwolenia narodowego i społecznego. Układ z 21 kwietnia 1945 r. okazał się jednak na tyle uniwersalny, że po zwycięskim zakończeniu wojny z III Rzeszą nie wymagał zmian podyktowanych pokojowymi warunkami kształtowania się stosunków międzynarodowych.

Z treści postanowień omawianego Układu jednoznacznie wynika, że istotnie znaczenie miały wspólne dążenia zmierzające do usunięcia wszelkiej groźby ponownej agresji ze strony Niemiec lub jakiegokolwiek innego państwa, które sprzymierzyłoby się z Niemcami bezpośrednio lub w jakiegokolwiek innej formie. W części dotyczącej gwarancji militarnej zainteresowane strony zobowiązały się udzielać sobie wzajemnej pomocy wojskowej i Innej wszelkimi będącymi do ich dyspozycji środkami.

Bilateralny Układ z 21 kwietnia 1945 r. był wielostronnie korzystny. Oto niektóre tylko implikacje polityczno-wojskowego współdziałania Polski, ZSRR i NRD. W latach 1945-1949 położenie radzieckiej strefy okupacji Niemiec na zachód od Odry i Nysy Łużyckiej sprawiło, że ziemie polskie stanowiły dla radzieckich wojsk okupacyjnych swoisty pomost łączący je z ojczystym zapleczem na wschód od Bugu. Nieodzowny stan bezpieczeństwa szlaków transportowo-komunikacyjnych i linii łączności przewodowej na ziemiach polskich w warunkach pokojowych, a także w przypadku konfliktu zbrojnego, mogły zapewnić jedynie sojusznicze siły zbrojne Polski Ludowej. Po utworzeniu NRD w 1949 r., a zwłaszcza po powstaniu Narodowej Armii Ludowej NRD, polski system obrony powietrznej kraju stał się ważnym ogniwem sojuszniczego systemu osłony, obejmującego odpowiednie obszary ZSRR, PRL i NRD. Jednocześnie wzrosło znaczenie zachodnich ziem Polski, jako strefy strategiczno-operacyjnego zaplecza armii NRD i Północnej Grupy Wojsk Radzieckich, które tworzyły pierwszy rzut strategicznego rozwinięcia sojuszniczych sił zbrojnych. Drugi rzut w tym rozwinięciu tworzyły związki operacyjne ludowego Wojska Polskiego, pozostające w gotowości do wzmocnienia trwałości obrony wojsk pierwszego rzutu lub rozwinięcia ich sukcesu w przypadku podjęcia działań ofensywnych.

Polsce Ludowej Układ z 21 kwietnia 1945 r. stworzył korzystne warunki do zapewnienia bezpieczeństwa zewnętrznego, zwłaszcza po zapoczątkowaniu przez mocarstwa zachodnie tzw. zimnej wojny w stosunkach z państwami socjalistycznymi. Realizacja odpowiednich postanowień Układu przez stronę radziecką miała też decydujący wpływ na umocnienie sił obronnych ludowego państwa polskiego. Dowodnie świadczy o tym fakt, że w latach 1945-1955 pomoc radziecka umożliwiła pierwszą po wojnie modernizację ludowego Wojska Polskiego - tworzenie systemu wyższego szkolnictwa wojskowego, mechanizację i upancernienie wojsk lądowych, wyposażenie lotnictwa wojskowego w pierwsze samoloty odrzutowe, rozbudowę Marynarki Wojennej itp. Należy również odnotować radziecką pomoc w zakresie budowy niemal od podstaw polskiego przemysłu obronnego i motoryzacyjnego. Radziecka pomoc kadrowa i doktrynalna przyczyniła się również do szybkiego i sprawnego dokonania strukturalno-organizacyjnych przemian w siłach zbrojnych PRL, podyktowanych wzrostem zagrożenia zewnętrznego państw socjalistycznych po wybuchu w 1950 r. wojny koreańskiej.

Podkreślenie wojskowych aspektów Układu z 21 kwietnia 1945 r. wymaga zaznaczenia, że stanowił on pierwsze i główne ogniwo w powstającym systemie bilateralnych przymierzy obronnych Polski z państwami socjalistycznymi. Jak wiadomo, w latach 1946-1949 Polska podpisała pięć dalszych układów o przyjaźni, współpracy i wzajemnej pomocy, a mianowicie: 18 marca 1946 r. z Jugosławią, 10 marca 1947 r. z Czechosłowacją, 29 marca 1948 r. z Bułgarią, 18 czerwca 1948 r. z Węgrami i 26 stycznia 1949 r. z Rumunią. Jeśli idzie o NRD, to odpowiedni układ zawarto 15 marca 1967 r.

Należy zaznaczyć, że równoległe z układami zawieranymi przez Polskę, analogiczne układy dwustronne poszczególne państwa socjalistyczne podpisywały między sobą. W ten sposób ukształtował się bilateralny system obronny państw socjalistycznych. Wojskowe postanowienia układów dwustronnych przewidywały obowiązek wszechstronnego współdziałania państw sojusznicznych na rzecz uniemożliwienia agresji z zewnątrz oraz udzielania sobie wzajemnej pomocy w razie jej zaistnienia. Układy stanowiły, że strona napadnięta niezwłocznie otrzyma od swego partnera wszelką pomoc, w tym również wojskową. Udzielenie tej pomocy miało nastąpić z chwilą napaści zbrojnej i nie było uzależnione od żadnych warunków. Układy nie ograniczały również zakresu pomocy. Sprzymierzeni byli zobowiązani do niesienia pomocy w stopniu odpowiednim do swych możliwości oraz niezbędnym do odparcia agresji.

W konkluzji wybranych ustaleń dotyczących bilateralnych przy-
mierzy Polski Ludowej należy stwierdzić, że w pierwszym dziesięcio-
leciu swojego rozwoju państwo polskie potrafiło stworzyć skuteczne
gwarancje bezpieczeństwa zewnętrznego. Fundamentalne znaczenie w
tej dziedzinie miał układ polsko-radziecki, a wspierały go układy z in-
nymi państwami socjalistycznymi. Głównym instrumentem realizacji przez
Polskę Ludową postanowień wojskowych zawartych we wspomnianych
układach było ludowe Wojsko Polskie. W zakresie odparcia ewentual-
nej napaści sił imperialistycznych na państwa socjalistyczne Siły
Zbrojne Polski Ludowej mogły okazać szczególnie wydatną pomoc
swoim sąsiadom, to jest NRD, Czechosłowacji i ZSRR.

III. Ludowe Wojsko Polskie w wielostronnym sojuszu obronnym europejskich państw wspólnoty socjalistycznej

Dwudziestoletni okres ważności dwustronnych układów sojuszni-
czych, które europejskie państwa socjalistyczne zawarły w latach
1945-1965, upływał w drugiej połowie lat sześćdziesiątych. Tymczasem
w 10 lat po zakończeniu II wojny światowej, a więc w połowie lat
pięćdziesiątych, zaistniała konieczność znacznie bardziej wydatnego
zespolenia wysiłków obronnych państw wspólnoty socjalistycznej.
Wzrost zagrożenia ze strony agresywnego bloku NATO sprawił, że
sojusznicze zobowiązania, wynikające z układów bilateralnych, musia-
ły zostać ujęte w inne, bardziej ścisłe i doskonałe formy organizacyj-
ne, aby w ten sposób zwiększyć moc obronną państw socjalistycz-
nych, zapewniającą im bezpieczeństwo zewnętrzne.

Nie ulega wątpliwości, że zwielokrotnienie wysiłków obronnych
wspólnoty socjalistycznej mogło nastąpić przede wszystkim w ramach
wielostronnego współdziałania polityczno-wojskowego. Formalna pod-
stawa takiego współdziałania została stworzona 14 maja 1955 r. Tego
dnia w Warszawie 8 państw socjalistycznych podpisało Układ o Przy-
jaźni, Współpracy i Pomocy Wzajemnej, zwany powszechnie Układem
Warszawskim.

Zawarcie Układu Warszawskiego zapoczątkowało proces powsta-
wania wyższej formy sojuszniczego współdziałania polityczno-obron-
nego europejskich państw socjalistycznych. Doniosłą rolę w tym pro-
cesie odegrały i nadal odgrywają główne ogniwa strukturalno-organi-
zacyjnego kształtu wielostronnej organizacji socjalistycznego sojuszu

obronnego, a mianowicie: Doradczy Komitet Polityczny, Komitet Ministrów Obrony oraz Naczelne Dowództwo Zjednoczonych Sił Zbrojnych.

Trzeba podkreślić, że w porównaniu do systemu dwustronnych sojuszy z lat 1945-1955, stworzenie odpowiednich ogniw wielostronnego przymierza obronnego państw socjalistycznych wydatnie przyczyniło się do zwiększenia ich organizacyjnej zawartości oraz sprawności i skuteczności wszechstronnego współdziałania ze szczególnym uwzględnieniem solidarnej współpracy polityczno-wojskowej. Można zatem powiedzieć, że od 1955 r. głównymi filarami mocy obronnej europejskiej wspólnoty państw socjalistycznych jest Organizacja Układu Warszawskiego oraz fakt dysponowania przez Armię Radziecką bronią raketowo-jądrową o różnym zasięgu i sile oddziaływania.

Miejsce i rolę Polski Ludowej i jej sił zbrojnych w Układzie Warszawskim determinuje wiele czynników różnej natury. O położeniu geograficznym była już mowa w kontekście systemu dwustronnych układów obronnych. Jeśli idzie o liczbę ludności oraz potencjał ekonomiczny i obronny, należy stwierdzić, że w pierwszej połowie lat osiemdziesiątych - pomimo ogromnych trudności spowodowanych kryzysem społeczno-gospodarczym - Polska Ludowa wśród państw członkowskich Układu Warszawskiego nadal jest liczącym się partnerem o znacznych możliwościach wewnętrznych. Konsekwentne i sprawne wykorzystanie tych możliwości uznać należy za podstawowy warunek wyjścia z kryzysu. Jest przy tym sprawą bezsporną, że uczestnictwo w socjalistycznej wspólnocie polityczno-obronnej oraz w zintegrowanym systemie gospodarczym tej wspólnoty - Radzie Wzajemnej Pomocy Gospodarczej - stwarza Polsce nie tylko korzystne perspektywy pokonania przejściowych trudności, lecz także daje szansę rozwoju gospodarczego, tak niezbędnego również z punktu widzenia wysiłków obronnych w skali narodowej i w ramach Układu Warszawskiego.

Ludowe Wojsko Polskie jest ważnym ogniwem systemu obronnego państw socjalistycznych, albowiem na siłach zbrojnych spoczywa główny ciężar walki zbrojnej z ewentualnym agresorem. Strategiczne położenie ziem polskich sprawia przy tym, że o wartości polskiego ogniwa w Układzie Warszawskim decyduje nie tylko operacyjny rzut Sił Zbrojnych PRL (jednostki lądowe, morskie i lotnicze), lecz także wojska OPK i OTK oraz obrona cywilna - integralne elementy systemu obronnego ludowego państwa.

Ludowe Wojsko Polskie wnosi istotny wkład w umacnianie sojuszniczego systemu obronnego. Decydują o tym także wartości naszych sił zbrojnych, jak: wierność ideałom socjalizmu, zdyscyplinowanie,

dobry poziom wyszkolenia bojowego, nowoczesne uzbrojenie oraz sprężyste dowodzenie. Wiodącą rolę w rozszerzaniu i aktywizowaniu sojuszniczego współdziałania odgrywa kierownictwo Ministerstwa Obrony Narodowej i Sztabu Generalnego WP oraz dowództwa rodzajów sił zbrojnych. Doniosłe znaczenie ma działalność statych przedstawicieli ludowego WP w sojusznicznych organach dowodzenia Zjednoczonych Sił Zbrojnych. Delegacje polskiej kadry dowódczej i specjalistów wojskowych uczestniczą w naradach, kursach, konferencjach organizowanych przez Naczelne Dowództwo Zjednoczonych Sił Zbrojnych, a także przez kierownictwa armii sojusznicznych. Organy dowodzenia i jednostki ludowego WP, goszcząc delegacje bratnich armii, dzielą się z nimi doświadczeniami i osiągnięciami w dziedzinie wychowania i szkolenia wojsk oraz podnoszenia poziomu gotowości bojowej.

W całości kształcie sojuszniczej współpracy na czoło wysuwa się taktyczno-operacyjne i strategiczne szkolenie kadr dowódczych i szkolenie bojowe oddziałów i związków. Służą temu wspólne ćwiczenia oraz kompleksowe międzysojusznicze manewry, planowane przez Naczelne Dowództwo Zjednoczonych Sił Zbrojnych. Wielokrotnie organizatorami takich przedsięwzięć szkoleniowych były operacyjne i specjalistyczne ogniwa dowodzenia ludowego WP. Należy dodać, że ćwiczenia i manewry stanowią najskuteczniejszy sposób praktycznego sprawdzenia w warunkach pokojowych teoretycznych założeń i metod prowadzenia współczesnych operacji i walk wszystkich rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk. Tego typu przedsięwzięcia szkoleniowe służą doskonaleniu współdziałania określonych elementów lub całości Zjednoczonych Sił Zbrojnych, podnoszeniu poziomu przygotowania wojsk i sztabów do wspólnych działań. Umożliwiają też wymianę doświadczeń, umacniają przyjaźń i braterstwo broni armii sojusznicznych.

W podsumowaniu refleksji na temat uczestnictwa Ludowej Polski i jej sił zbrojnych w polityczno-obronnej Organizacji Układu Warszawskiego należy stwierdzić, że wszelkie wysiłki sił zbrojnych w ramach narodowych systemów obronnych oraz Zjednoczonych Sił Zbrojnych w odniesieniu do koalicyjnego systemu obronnego - służą wyłącznie zapewnieniu skutecznego bezpieczeństwa poszczególnych państw i całej wspólnoty socjalistycznej.

IV. Ludowe Wojsko Polskie w dobie kryzysu społeczno-gospodarczego oraz imperialistycznej agresji propagandowej

Złożone przyczyny różnej natury, wśród których niepoślednią rolę odegrały ogólnoświatowa recesja gospodarcza oraz kilkuletni proces odchodzenia w polityce wewnętrznej ludowego państwa od uniwersalnych zasad socjalizmu, wywołały latem 1980 r. uzasadniony i spontaniczny protest klasy robotniczej, który ostatecznie doprowadził do podpisania, m.in. w Gdańsku, Szczecinie i Jastrzębiu, społecznych porozumień między protestującymi i przedstawicielami władz państwowych.

Na fali robotniczego protestu ujawniły się i wzmożyły swoją działalność rodzime grupy antysocjalistycznej opozycji, aktywnie inspirowane i wszechstronnie wspierane przez zagraniczne ośrodki wywiadu oraz ideologicznej dywersji i propagandy. Korzystając z osłony nowo powstałego związku zawodowego "Solidarność", w którym kierownicze stanowiska przechycili zdecydowani wrogowie socjalizmu, polityczna opozycja rozpoczęła otwartą walkę z PZPR i ludowym państwem pod sztandarami programowego antykomunizmu, skrajnego nacjonalizmu i dawno przebrzmiałych poglądów anarcho-syndykalistycznych.

Antysocjalistyczna działalność tej opozycji uporczywie i zaciekle zmierzała do absolutnej dyskredytacji partii i jej pełnej izolacji w społeczeństwie, zwłaszcza wśród klasy robotniczej, a także dążyła do całkowitego demontażu państwa ludowego i zerwania wszelkich więzi łączących Polskę ze wspólnotą państw socjalistycznych i jej obronno-polityczną Organizacją Układu Warszawskiego. W tych zamierzeniach określoną rolę odgrywały nadzieje kontrrewolucyjnych ośrodków na zbrojną interwencję państw NATO, bez względu na przerażające konsekwencje tego kroku w postaci nieuchronnego wybuchu wojny jądrowej między światem socjalizmu i kapitalizmu.

W myśl jezuickiej maksymy "cel uświęca środki" wszelkie formy i sposoby walki z partią i władzą ludową były dobre. Wystarczy wymienić demagogię, rozpowszechnianie reakcyjnych mitów, wszechogarniające potępienie i opluwanie wszystkiego co partyjne i państwowe. W konsekwencji antypartyjna, antypaństwowa i antyradziecka działalność, głównie propagandowa, paraliżowała funkcjonowanie wielu ogniw aparatu władzy, otwierała wiele drzwi, ale nie zdołała sforsować bram koszar wojskowych. Natomiast permanentnie trwające strajki i pogotowia strajkowe podgrzewały w społeczeństwie nastroje niepewności i

napięcia, a zarazem rujnowały gospodarkę narodową i tak nadmiernie obciążoną spłatą kredytów dewizowych oraz ostrymi restrykcjami ekonomicznymi państw NATO.

Głosy rozsądku, rozważli i realizmu politycznego były przez antysocjalistyczną opozycję ignorowane, bądź też zaciekle zwalczane pod pretekstem obrony "Solidarności" przed zagrożeniem ze strony ludowego państwa. Wrogowie socjalizmu przeceniali przy tym własne siły i rezultaty swoich działań, natomiast nie docenili sprawności funkcjonowania socjalistycznego państwa, wierności ideom socjalizmu zdecydowanej większości członków PZPR, związków łączących klasę robotniczą z socjalistycznym państwem i wreszcie niezłomności socjalizmu. Z lekceważeniem potraktowali fakt niezmiennie doniosłej wagi, a mianowicie uchwalony przez IX Nadzwyczajny Zjazd PZPR (14-19 lipca 1981 r.) program socjalistycznej odnowy wszystkich dziedzin życia i działalności narodu polskiego.

Nie dostrzegli też, lub nie chcieli dostrzec, głębokiego sensu ostrzeżenia partii, władzy państwowej i ludowego Wojska Polskiego, zawartego w enuncjacjach I sekretarza KC PZPR, prezesa Rady Ministrów i ministra Obrony Narodowej, gen. armii Wojciecha Jaruzelskiego, który kilkakrotnie i jednoznacznie stwierdził, że "socjalizmu będziemy bronić jak niepodległości Polski".

Jesienią 1981 r. ekstrema "Solidarności" nie potrafiła lub nie chciała docenić bardzo znamiennego zjawiska, a mianowicie aktywnego włączenia się przedstawicieli ludowego Wojska Polskiego w postaci wojskowych grup operacyjnych do realizacji programu socjalistycznej odnowy. Trzeba podkreślić, że niezależnie od znaczących rezultatów działania ponad dwóch tysięcy terenowych i miejskich wojskowych grup operacyjnych, samo ich pojawienie się na całym niemal obszarze ludowego państwa było wyraźnym sygnałem, że ludowe Wojsko Polskie, pozostając w koszarach i kontynuując szkolenie, nie stoi na uboczu, że nie jest z dala od pełnego trosk i nadziei społeczeństwa, lecz przeciwnie - bacznie obserwuje rozwój wydarzeń w gotowości do zdecydowanego działania, nie wyłączając użycia siły - w obronie socjalistycznej ojczyzny przed wrogiem wewnętrznym.

Kierownictwo "Solidarności" w swoim zadufaniu nie przewidziało jednak takiej możliwości. Prawdopodobnie uważało, że bieg wydarzeń całkowicie zdezorientował i zneutralizował wojsko, które w decydującym momencie pozostanie w koszarach i nie wystąpi zbrojnie. Błędnie oceniło też, że do obalenia władzy ludowej wystarczy doprowadzić do strajku powszechnego, który miał rozpocząć się 17 grudnia 1981 r.

W tej sytuacji, zgodnie z najlepszymi doświadczeniami wojskowymi i odwiecznymi zasadami sztuki wojennej, gen. armii Wojciech Jaruzelski, jako członek Biura Politycznego PZPR i I sekretarz KC PZPR, a zarazem prezes Rady Ministrów i minister Obrony Narodowej, podjął jedynie słuszną decyzję uprzedzenia zamiarów wroga wewnętrznego. Wspierany przez Wojskową Radę Ocalenia Narodowego gen. Jaruzelski ogłosił z dniem 13 grudnia 1981 r. wprowadzenie (na mocy dekretu Rady Państwa) stanu wojennego na całym terytorium PRL.

Na ulicach miast pojawili się uzbrojeni żołnierze ludowego Wojska Polskiego i funkcjonariusze MO, strzegąc wspólnie ładu, porządku i bezpieczeństwa publicznego. W instytucjach i zakładach pracy odpowiedzialność za ich funkcjonowanie przejęli komisarze wojskowi - pełnomocnicy Komitetów Obrony Kraju, w terenie kontynuowały swoją działalność wojskowe grupy operacyjne, w koszarach stan osobowy Sił Zbrojnych PRL pozostawał w pełnej gotowości bojowej.

Wprowadzenie stanu wojennego w grudniu 1981 r. było koniecznością podyktowaną racjami najwyższego rzędu. Stworzyło realną możliwość zahamowania żywiołowej fali chaosu i anarchii, zapobieżenia wybuchowi wojny domowej i walk bratobójczych oraz niedopuszczenia do umiędzynarodowienia polskiego konfliktu wewnętrznego.

Należy podkreślić, że stan wojenny w Polsce Ludowej był zjawiskiem bez precedensu. W warunkach pokojowych nie oznaczał wojskowego zamachu stanu i wprowadzenia wojskowej dyktatury. Wręcz przeciwnie. Dziejowa wyjątkowość tego stanu polegała przede wszystkim na tym, że nie uległa zawieszeniu działalność najwyższych władz państwowych - Sejmu, Rady Państwa i Rządu PRL, a także nie ustało funkcjonowanie partii i stronnictw politycznych, Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego uznała jedynie, że w warunkach szczególnego zagrożenia bezpieczeństwa ludowego państwa i tylko w czasie trwania tego zagrożenia, przysługuje jej prawo inicjatywy i aprobaty decyzji dotyczących najżywotniejszych spraw państwowych i społecznych.

Po 12 miesiącach stan wojenny został zawieszony, a po 585 długich i trudnych dniach zniesiony. W płaszczyźnie wewnętrznej stan wojenny całkowicie spełnił pokładane w nim nadzieje. Stał się skuteczną osłoną fundamentalnych przedsięwzięć władzy ludowej, zmierzających przede wszystkim do realizacji programu socjalistycznej odnowy, programu, który stanowił jedyną alternatywę wyprowadzenia kraju z głębokiego kryzysu społecznego i gospodarczego. W płaszczyźnie zewnętrznej stan wojenny przyczynił się do jednoznacznego potwier-

dzenia miejsca Polski Ludowej we wspólnocie państw socjalistycznych, a zarazem przekreślił nadzieje sił imperialistycznych na możliwość rozegrania polskiej karty w antyradzieckiej grze na arenie międzynarodowej.

Zniesienie stanu wojennego nie oznaczało zakończenia zmagania z kryzysem społecznym i gospodarczym, ale stanowiło ważny krok na drodze normalizacji stosunków wewnętrznych w Polsce. Działalność ludowego Wojska Polskiego w tym kierunku i w tej dziedzinie była ewidentna i znacząca. W pełni docenił to Sejm PRL, który w uchwale z 20 lipca 1983 r. stwierdził m.in.: "Dziś, gdy znosimy stan wojenny, uznajemy, że historyczna zasługa w ocaleniu, skutecznym i rozsądnym wyprowadzeniu go z nad skraju przepaści przypada Wojskowej Radzie Ocalenia Narodowego, dowódcom Wojska Polskiego, którzy wzięli na swoje barki ciężar odpowiedzialności w tym przelomowym okresie. Sejm wyraża im swe uznanie.

Sejm wyraża swe uznanie dla tysięcy żołnierzy ludowego Wojska Polskiego, którzy na różnych posterunkach pełnili służbę wojskową i państwową, dla komisarzy wojskowych, którzy wnieśli do pracy państwowej doświadczenie organizacyjne, rzeczowość i wysokie wymagania moralne.

Ludowe Wojsko Polskie dobrze zasłużyło się ojczyźnie. Potwierdziło swój związek z ludem, hart i głęboki patriotyzm. Potwierdziło, że tak jak dotychczas zawsze stać będzie na straży pokoju i bezpieczeństwa kraju".

Jednocześnie żołnierze ludowego Wojska Polskiego z ogromną dumą i radością odnaleźli we wspomnianej uchwale słowa skierowane do gen. armii Wojciecha Jaruzelskiego:

"Sejm PRL składa wyrazy najwyższego uznania prezesowi Rady Ministrów, gen. armii Wojciechowi Jaruzelskiemu, który w najtrudniejszym dla Polski okresie stanął na czele WRON i podjął szczególny ciężar odpowiedzialności za losy państwa i narodu, dobrze wypełniając swój patriotyczny obowiązek. Rząd pod jego kierownictwem umocnił struktury władzy i przyczynił się w istotny sposób do rozwoju socjalistycznej demokracji, podjął wielkie dzieło naprawy Rzeczypospolitej".

Przedstawione refleksje prowadzą do wniosku, że miejsce i rola ludowego Wojska Polskiego od 40 lat nie uległy zmianie. Bez względu na okoliczności wewnętrzne i napięcia zewnętrzne Siły Zbrojne Polski Ludowej niezmiennie są wiarygodnym ogniwem systemu obronnego

państw wspólnoty socjalistycznej. Miarodajne stwierdzenie w tej sprawie sformułował I sekretarz KC PZPR, gen. armii Wojciech Jaruzelski, w przemówieniu wygłoszonym 2 czerwca 1983 r. na zakończenie obrad XII Plenum KC PZPR:

"Jesteśmy z naszymi sojusznikami w pełni solidarni w podejmowaniu takich kroków obronnych, których wymagać będzie narzucona przez militarystyczną ekstremę sytuacja".

Przypisy

- 1 Według artykułu: Coraz mniej czasu, "Polityka", 1983, nr 23.
- 2 Ibid.
- 3 Według: Organizacja Układu Warszawskiego. Dokumenty i materiały, pod red. N. Rodionowa i in. Warszawa 1975, s. 8.

